

П.М. Карась, доц., канд. екон. наук, Л.О. Гришина, доц., канд. екон. наук,
В.Ф. Кондратьєва, магістрант

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Вдосконалення аналізу фінансової діяльності підприємств машинобудування

В статті досліджено теоретичні, практичні аспекти фінансової діяльності підприємств машинобудування. Сучасний стан вітчизняних машинобудівних підприємств, можливості розвитку їх інноваційно – інвестиційної діяльності знаходяться в безпосередній залежності від показників фінансової діяльності. Саме удосконалення її аналізу, оптимальна система основних абсолютних та відносних фінансово-економічних показників сприятиме як формуванню обґрунтованих висновків про ефективність діяльності підприємства, так і побудові дієвої системи управління його економічним розвитком.

фінансова діяльність, машинобудування, фінансово-економічні показники, ефективність діяльності, система управління, економічний розвиток

Відповідно до вимог ринкової економіки трансформація народногосподарського комплексу України викликала серйозні зміни усієї фінансової системи і, головне, її основної ланки – фінансів промислового підприємства. Наслідки реформи спричинили неоднозначний вплив на стан машинобудівних підприємств, зокрема, одним з них вдалося адаптуватися до ринкового середовища, для інших нові методи господарювання виявилися настільки складними, що призвели їх до збитковості, навіть банкрутства. Якщо в 2000 р. на частку машинобудівного комплексу припадало майже 20% від загального обсягу промислової продукції, то за десять років цей показник скоротився, а саме в 2009р. - 10,6%.

Спостерігається негативна динаміка і в обсягу реалізованої машинобудівної продукції, а саме її питома вага у загальному обсязі промислової продукції, зокрема, у Миколаївській області становила в 2004р. – 13,4%, 2005р. – 12,7%, 2006р. – 12,5%, 2007р. – 13,7%, 2008р. – 13,3%, 2009р. – 10,6%, за січень 2011р. – 9,1%.

Статистика також свідчить, що в 2010р. більше третини (36%) машинобудівних підприємств виявилися нездатними нормально функціонувати і знайти своє місце на ринку, збиток від їх функціонування становив 3065,6 млн.грн. Отже, за умов ринкової економіки, самостійності підприємств, їхньої відповідальності за фінансові результати діяльності виникає об'єктивна необхідність аналізу результатів фінансової діяльності та визначення перспективних фінансових можливостей.

Дослідження аналізу фінансових результатів проводили представники вітчизняної та зарубіжної економічної думки: М.С. Вороніна [3], В.Г. В'юн [8], В.І. Довгалюк [5], І.В. Зятковський [6], В.О. Паламарчук [8], А.М. Поддєрьогін [14], Г.І. Філіна [13], С.В. Мочерний, Ф.Ф. Бутинець, В.Т. Швець, Р.С. Дяків, О.М. Лисюк, Т.П. Михайлова, М.С. Пушкар, Я.С. Соколов, В.І. Ткач, Г. Андерсон, А. Бабо, Ів. Бернанд, Б. Нидлз, М.Р. Метьюс, Ж. Ришар, Д.Г. Шорт та інші вчені. Вивчення та аналіз доробок різних авторів показав, що на Україні ще не розроблено єдиної методики проведення аналізу фінансових результатів. Незгода в тлумаченні окремих показників та визначенні граничних величин у різних авторів не дає можливості однозначно застосувати методику дослідження аналізу фінансових результатів, тому деякі аспекти означеної проблеми потребують подальшого дослідження.

та розробка пропозицій щодо удосконалення аналізу її результатів.

Згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО), фінансовою вважається така діяльність, яка призводить до змін розміру та складу власного та позичкового капіталу підприємства (який не є результатом операційної діяльності) [1].

Серед вітчизняних і зарубіжних науковців не існує єдиної позиції щодо визначення фінансової діяльності. Вчені – економісти, які досліджували фінансову діяльність підприємства, визначають її як :

- діяльність, спрямовану на формування капіталу підприємства [8];
- діяльність з управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання [6;8];
- діяльність зі створення необхідних умов для розвитку бізнесу[11];
- діяльність з організації руху грошових коштів [3];
- систему використання різних форм і методів фінансового забезпечення функціонування підприємств [2;5;14];
- цілеспрямована система заходів для досягнення поточних і стратегічних завдань розвитку [10];
- діяльність, яка здійснюється шляхом планування, аналізу і контролю за фінансовими ресурсами [12].

Б. Коллас визначає фінансову діяльність як комплекс рішень і дій, які всередині певної організації і згідно із заданими цілями сприяють регулюванню її фінансових потоків [7].

Таким чином, фінансова діяльність є організаційною підсистемою загальної системи управління підприємством, на яку покладено функцію управління фінансовими ресурсами, що реалізується через прийняття фінансових рішень сукупністю окремих людей і служб на підприємстві. Отже, більшість науковців, визначивши суть фінансової діяльності підприємств у широкому розумінні, включають до цього поняття всі види діяльності підприємства, пов'язані з фінансовим забезпеченням функціонування суб'єкта господарювання та досягнення ним поставлених цілей, зокрема отримання прибутку чи зростання вартості капіталу.

З огляду на вищевикладене, варто зауважити, що фінансова діяльність підприємств – це система формування завдань функціонування підприємства, вибір форм і методів фінансового забезпечення, організація і реалізація фінансової роботи у сфері управління фінансовими ресурсами з метою забезпечення економічного розвитку суб'єкта господарювання. Отже, фінансова діяльність підприємств – це функція управління підприємством, пов'язана з формуванням раціональної структури капіталу та з урахуванням особливості фінансування конкретного підприємства, яке сприятиме фінансовому забезпеченню поточної діяльності та, на основі ведення бізнесу, створить передумови для подальшого розвитку господарюючого суб'єкта.

Як свідчить вищезазначене, змістове наповнення фінансової діяльності значною мірою залежить від цілей функціонування підприємств, головною з яких є прибутковість ведення бізнесу, а також від об'єктивних і суб'єктивних чинників : організаційно- правової форми діяльності підприємства, розміру підприємства, вартості капіталу, який залучається з різних джерел, свободи вибору джерел фінансування, кон'юнктури ринку капіталу, рівня оподаткування прибутку, міри ризику, яка визначається засновниками при фінансуванні підприємства, рівня концентрації фінансового контролю.

Галузеві особливості господарської діяльності підприємства визначають структуру активів підприємства, їхню ліквідність. Підприємства з високим рівнем фондомісткості виробництва продукції через високу частку необоротних активів мають зазвичай низький кредитний рейтинг і вимушені орієнтуватися при формуванні

капіталу на власні джерела його залучення. Крім того, характер галузевих особливостей визначає різну тривалість операційного циклу (періоду обороту оборотного капіталу підприємства в днях). Чим менший період операційного циклу, тим більше (за інших рівних умов) може бути використаний позиковий капітал, який залучається з різних джерел.

Машинобудівний комплекс вирізняється серед інших галузей високою наукоємністю та ресурсоємністю, що підвищує його значення не лише у побутовому споживанні іншими галузями промисловості, а й сприяє швидшому їх розвитку. Миколаївська область - це високорозвинутий індустріальний регіон держави, який визначається потужною багатогалузевою промисловістю. У структурі промисловості Миколаєва основне місце займає машинобудування і металообробка, серед яких виділяються такі галузі, як суднобудування й енергетичне машинобудування. Промислові підприємства міста забезпечують до 50% обсягів продукції суднобудування України, понад 90% державного виробництва газових турбін, 80% глинозему – сировини для виробництва алюмінію. Головна галузь – суднобудування – представлена в Миколаєві трьома найбільшими суднобудівними заводами (ДАХК "Чорноморський суднобудівний завод", ДП "Суднобудівний завод імені 61 комунара" і ВАТ "Дамен Шип'ярдс Океан"), основною продукцією яких є танкери, сухогрузи, рефрижератори, траулери, навалювальні судна, плавучі готелі і військові кораблі різноманітних типів.

Аналіз статистичних даних свідчить про неоднозначну динаміку обсягів промислової продукції Миколаївщини за галузевою ознакою. Так, за 2008 р. обсяги промислового виробництва зросли порівняно з 2007 р. на 0,4%. Збільшення обсягів виробництва спостерігалось у таких галузях, як: виробництво та розподілення електроенергії, газу та води - на 8,5%, металургія та обробка металу - на 1,4%, машинобудування – на 2,5%, легка промисловість - на 5,7%, хімічна і нафтохімічна - на 2,4 %, целюлозно-паперова та поліграфічна - на 4,8 %. У переробній промисловості обсяги виробництва промислової продукції зменшено, порівняно з 2007 роком, на 1,2% [7] (Тут і далі використовуються дані Державного управління статистики у Миколаївській області).

В 2009 р. в цілому за основними видами промислової діяльності відбулося суттєве скорочення виробництва: у добувній промисловості - на 44,9%, у переробній промисловості - на 14,3%, у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води - на 13,7%. Серед галузей переробної промисловості найбільше потерпають такі : легка - скорочення виробництва з початку 2009 року на 33%, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції - на 42,6%, машинобудування – на 12,0%, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів - на 10,8%, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – на 8,1%.

Зберігається така спадна динаміка і на початку 2010 р. - відставання від рівня машинобудівної продукції січня минулого року становило 1,5% внаслідок зниження виробничої активності підприємств з будівництва та ремонту суден.

Слід відзначити негативну тенденцію зменшення обсягів реалізованої продукції протягом останнього десятиріччя. Якщо в 1999р . частка підприємств машинобудування в обсягах реалізації промислової продукції області становила більше третини, в 2005 р. – 29,7 %, то в 2006 р. цей показник знизився до 20,8 %, в 2007 р. - 17,7 % , в 2008 р.- 16,6% .

Існуючі проблеми в машинобудуванні Миколаївського регіону викликані багатьма факторами, одним з найважливіших яких є низький рівень ефективності фінансової діяльності. В таблиці 1 наведенні основні фінансово – економічні показники діяльності машинобудівних підприємств Миколаївщини, динаміка яких є свідченням цього.

Таблиця 1- Динаміка основних фінансово – економічні показники діяльності машинобудівних підприємств Миколаївської області

Показники	2007р.	2008р.	2009р.
1.Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн. - у % до загального обсягу	2106,9 17,7	2492,6 16,6	4014,4 23,8
2. Індекси промислової продукції, у % до попереднього року	103,2	102,5	88,1
3. Інвестиції в основний капітал у машинобудування, млн. грн. - у % до загального обсягу інвестицій в промисловість - у % до попереднього року	137,0 9,1 114,5	127,8 8,1 81,0	100,1 6,1 70,6
4. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млн.грн.	64,7	12,6	267,5
5. Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	5,2	0,0	7,7
6. Збиткові промислові підприємства : - у % до загальної кількості підприємств - сума збитків, млн.грн.	33,7 168,5	40,3 423,9	41,8 706,4

Недостатній обсяг фінансових ресурсів обумовив негативні тенденції в сфері відновлення основних виробничих фондів машинобудівних підприємств регіону. Спостерігається негативна динаміка скорочення інвестицій в основний капітал; зокрема, в 2009р. порівняно з 2007р. вони зменшились майже на половину, і тільки 6% інвестицій від загальнообласного обсягу було направлено в цю важливу галузь народногосподарського комплексу регіону, питома вага продукції якої становить більше 20%.

Викликає занепокоєння і те, що протягом передостанніх трьох років сума збитків промислових підприємств, у т.ч. і машинобудівних, підвищилася майже у 4 рази і досягла у 2009 р. 706,4 млн.грн.

Аналіз статистичної інформації дає змогу зробити висновок, що останніми роками, незважаючи на деяке поліпшення економічної ситуації в країні в цілому, спостерігається істотне коливання значень відносних фінансово-економічних показників діяльності машинобудівних підприємств Миколаївщини та їх негативна динаміка.

На сьогодні підприємства машинобудування відчують нестачу фінансових ресурсів, що є причиною повільного вирішення проблеми відновлення виробничого потенціалу галузі на основі використання інноваційних технологій і реалізації вітчизняних наукових розробок, подальшої зміни структури товарного виробництва та забезпечення конкурентоспроможності кінцевої продукції [9].

Отже, згадані вище підходи до розуміння суті фінансової діяльності, вказані чинники і результати її здійснення служать основою формування як обліку, оцінки і аналізу її результатів, так і системи управління фінансовою діяльністю підприємства в цілому. Підприємства машинобудування, здійснюючи фінансову діяльність, повинні враховувати не тільки власні стратегічні та поточні цілі, але й техніко- економічні чинники та тенденції, характерні для даної галузі.

Загальний аналіз фінансових результатів діяльності підприємств згідно з діючою в Україні системою визнання результатів за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку передбачає вивчення і аналіз результатів основної, звичайної і операційної діяльності, а також надзвичайних подій[5]. Фінансові результати підприємства формуються під впливом трьох груп факторів:

I група – фактори мікроекономічного характеру;

II група – фактори макроекономічного характеру;

III група – специфічні фінансові фактори.

До першої групи відносяться: споживчий попит на продукцію (товари, послуги), які реалізовує підприємство та товарна пропозиція; рівень цін на товари; конкурентне середовище підприємства; ринкова частка підприємства та його конкурентоспроможність.

До другої групи відносяться: податкова політика; оплата праці; регулювання доходів та цін; кредитно-грошова політика; кон'юнктура ринків ресурсів та капіталів.

До третьої групи відносяться: фактори часу, інфляція, ризики.

Методика аналізу фінансових результатів формується під впливом вищезазначених факторів. Методи розрахунку показників балансової ліквідності, платоспроможності, та фінансової стабільності в методиках слід викласти більш спрощено. Це дасть змогу в подальшому розробити спеціалізовану програму для використання комп'ютерної техніки в аналізі фінансового стану. Розробка програмного забезпечення аналізу дасть змогу керівництву підприємства проводити щомісячно вказаний аналіз та використовувати його результати для розробки обґрунтованих фінансових перспектив.

З метою отримання обґрунтованої і достовірної інформації, доцільно об'єднати всі показники аналізу фінансових результатів машинобудівних підприємств у групи.

1) Показники майнового стану:

- ✓ частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах;
- ✓ частка основних засобів в активах;
- ✓ коефіцієнт зносу основних засобів;
- ✓ коефіцієнт мобільності активів.

2) Показники ділової активності:

- ✓ оборотність активів;
- ✓ фондвіддача;
- ✓ коефіцієнт оборотності обігових коштів;
- ✓ період одного обороту обігових коштів;
- ✓ коефіцієнт оборотності готової продукції;
- ✓ період погашення кредиторської заборгованості;
- ✓ коефіцієнт оборотності власного капіталу.

3) Показники фінансової стійкості:

- ✓ власні обігові кошти;
- ✓ коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами;
- ✓ маневреність власних обігових коштів;
- ✓ коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів.

4) Рентабельність продукції.

5) Коефіцієнт загальної ліквідності.

При здійсненні аналізу фінансової діяльності підприємств машинобудівної галузі необхідно на основі аналізу особливостей функціонування всієї галузі враховувати особливості їхньої фінансової діяльності, зокрема:

- інноваційний характер діяльності підприємств сприяє фінансуванню науково – дослідної роботи та введення її результатів в експлуатацію, отже в структурі фінансових ресурсів підприємств машинобудування значну питому вагу повинні займати фонди розвитку;

- спеціалізація в машинобудуванні нерозривно пов'язана з широким розвитком кооперування як з підприємствами галузі, так і з підприємствами інших галузей, які є постачальниками предметів праці для машинобудування, тому наслідком цього є злиття капіталів підприємств;

- орієнтація машинобудівних підприємств на сировину, споживачів, трудові ресурси може суттєво впливати на формування цінової, кредитної та дивідендної політики.

Проведене дослідження теоретико – методичних і практичних аспектів аналізу результатів фінансової діяльності дозволяє констатувати, що необхідно взяти невідкраних заходів щодо удосконалення аналізу використання фінансових ресурсів, як важливої забезпечуючої складової ресурсного потенціалу машинобудівних підприємств. Добре налагоджена робота щодо збирання та оброблення інформації, вибору основних абсолютних та відносних фінансово-економічних показників, вибору та застосування методів фінансового аналізу для оцінювання фінансово-економічних показників сприятиме як формуванню обґрунтованих висновків про ефективність діяльності підприємства, так і побудові дієвої системи управління його економічним розвитком. Використання як традиційних показників рівня прибутковості підприємства, так і визначальних показників зовнішньої і внутрішньої діяльності машинобудівних підприємств (фінансові можливості розширення зв'язків з клієнтами, обсяг ринку та частка у цільовому сегменті, фінансові можливості функціонування процесу виробництва і реалізації продукції, впровадження інноваційних процесів, тощо) виступатиме забезпечуючою складовою формування системи управління фінансовими ресурсами, як невідомої частини загальної стратегії підприємства.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. № 87 // Все про бухгалтерський облік. - 2003. - № 14 (802). - С.2-4.
2. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. - 2-ге вид., випр. і доп.-К.:Знання-Прес,2006.-287с.
3. Вороніна М.С., Матрюшева Л.С., Горовий Д.А. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник.- Харків:Вид. ХДЕУ, 2002.-156с.
4. Державний комітет статистики України// www.ukrstat.gov.ua/
5. Довгалюк В.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник.- Хмельницький: Евріка, 2003.-156с.
6. Зятковський І.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник.- Тернопіль:Економічна думка,2003.-356с.
7. Коллас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции, методы: Учеб. Пособие для студентов вузов, обуч. по эконом. спец./ Т.О. Терентьева (пер. с фр.);Я.В. Соколов (ред.пер.).-М.:Финансы, ЮНИТИ, 1997.-576с.
8. Комерційні банки та виробничо- фінансова діяльність підприємств/ За ред. В.Г. В'юна, В.О. Паламарчука.- Миколаїв: Вид-во МФНаУКМА,2001.-392с.
9. Машинобудування в Україні:тенденції, проблеми, перспективи/ Під заг. Ред. Чл.- кор. НАН України Б.М. Данилишина.- Ніжин: Аспект- Поліграф,2007.-308с.
10. Партин Г.О., Завгородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посібник.- 2-ге вид., випр. і доп.-К.:Знання,2006.-379с.
11. Управління ресурсами підприємства: Навч. Посібник / Під ред. Ю.М. Воробйова і д.е.н. Б.І. Холода.- К.:Центр навчальної літератури,2004.-288с.
12. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навч. посібник.- 2-ге вид., випр. і доп.-К.: МАУП,2004.-328с.
13. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. Посібник.- К.: Центр навчальної літератури,2007,-320с.
14. Фінанси підприємств: Підручник/А.М.Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д.Буряк та ін.; Кер. Кол. Авт. І наук. Ред. Проф. Поддєрьогін А.М.- 5-ге вид., перероб. Та допов.- К.:КНЕУ,2004-546с.
15. Фінансова діяльність підприємства: Підручник/ Бандура О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я.- К.: Либідь,1998.-312с.

П. Карась, Л. Гришина., В. Кондратьєва

Совершенствования анализа финансовой деятельности машиностроительных предприятий

В статье исследованы теоретические, практические аспекты финансовой деятельности предприятий машиностроения. Современное состояние отечественных машиностроительных предприятий, возможности развития их инновационно - инвестиционной деятельности находятся в непосредственной зависимости от показателей финансовой деятельности. Именно совершенствование ее анализа, оптимальная система основных абсолютных и относительных финансово-экономических показателей будет способствовать как формированию обоснованных выводов об эффективности

деятельности предприятия, так и построении действенной системы управления его экономическим развитием.

P. Karas, L. Grishina, V. Kondratieva

Improving the financial analysis of engineering enterprises

The paper explores theoretical and practical aspects of financial activity engineering. Current status of domestic machine-building enterprises, the possibility of its innovation - investment activity in the immediate dependence on financial performance. It is improving its analysis, the optimal system of basic absolute and relative financial and economic indicators will promote the formation of valid conclusions about the effectiveness of the enterprise and build efficient management of its economic development.

Одержано 18.04.11